

Yhteisön merkitys
opiskelijoiden psyykkiselle hyvinvoinnille
- Sosiaalipsykologisia näkökulmia
yliopistoyhteisöjen yhteisöllisyyden edistämiseen

Tommi Ostrovskij

Kanditaatintutkielma
Toukokuu 2019

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalipsykologia

Ohjaaja: Jukka Lipponen

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
1. Johdanto	3
2. Opiskelijoiden psyykkisestä hyvinvoinnista	5
3. Yhteisön merkitys psyykkiselle hyvinvoinnille	7
3.1 Ihmisen tarve yhteisölle	7
3.2 Sosiaalisen identiteetin merkitys	8
4. Yhteisöllisyyden muodostuminen	10
4.1 Yhteisöllisyyden psykologia	10
4.2 Sosiaalisen identiteetin lähestymistapa	13
5. Yhteisöllisyyden edistäminen yliopistoyhteisössä	15
5.1 Yliopistokontekstin tunnistaminen	15
5.2 Akateeminen yhteisö	16
5.3 Opiskelijatoiminta	17
5.4 Yhdenvertaisuus	19
6. Pohdinta	21
Lähteet	24

Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan rahoittama

Tiivistelmä

Kirjallisuuskatsauksessa avataan yhteisön luonnetta ja sen merkitystä ihmisten psyykkiselle hyvinvoinnille. Tätä varten käytetään yhteisöllisyyden käsitettä. Tarkastelun kontekstina toimii opiskelijat yliopistoyhteisöissä. Katsauksessa annetaan näkökulmia siihen, kuinka yhteisöllisyyden edistämällä yliopistoyhteisöissä voidaan tukea opiskelijoiden hyvinvointia. Kysymystä lähestytään sosiaalisen identiteetin lähestymistavan ja psykologisen yhteisöllisyyden tutkimussuunnan tuottaman tiedon avulla.

Yhteisöön kuulumisella on perustavanlaatuisia vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille. Ihmisillä on luontainen tarve muodostaa vähimmäismäärä positiivisia ja merkittäviä ihmissuhteita. Ihmiset luovat minäkuvaansa suhteessa toisiinsa ja yhteisöt tarjoavat kanavan tällaiselle vuorovaikutukselle. Pelkästään yhteisöön kuuluminen ei riitä, vaan sen jäsenien tarvitsee tuntea läheisyyttä yhteisöään kohtaan. Yhteisöllisessä yhteisössä jäsenet luottavat toisiinsa ja ovat halukkaita auttamaan toisiaan. Tämä toteutuu, kun sen jäsenet kokevat yhteisössä yhteenkuuluvuutta, vaikutusmahdollisuuksia ja merkityksellisyyttä, tarpeiden täytymistä ja emotionaalista yhteyttä toisten kanssa.

Opiskelijoista 30% on psyykkisiä vaikeuksia ja kasvava osa kokee niin yksinäisyyttä kuin keskustelutuen puutetta. Yliopistoyhteisöjen haasteina ovat massoituminen ja yksilöllisen suorittamisen korostuminen. Yhteisöllisyyttä voidaan edistää tukemalla opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua yliopistotoimintaan. Tätä työtä voidaan tehdä ruohonjuuritasolla tieteenaloissa ja opiskelijajärjestöissä. Tärkeimpänä tekijänä ilmenee vuorovaikutussuhteiden edistäminen. Yhdenvertaisuuteen pyrkiminen lisää osallistumisen mahdollisuuksia ja tunnetta siitä, että kaikki yhteisön jäsenet ovat arvokkaita.

Avainsanat: *yhteisö, yhteisöllisyys, sosiaalinen identiteetti, psyykkinen hyvinvointi, opiskelijat, yliopisto*

1. Johdanto

Kun aloin opiskelamaan Helsingin yliopistossa sosiaalipsykologiaa, olin peloissani. Korkeakouluun siirtyminen tuntui koko loppuelämäni määrittelevältä askeleelta, mutta en tiennyt mihin suuntaan edetä. Olisiko minusta mihinkään? Yllätyksekseni vastausta ei löytynyt kirjoista. Olen tutustunut ihmisiin, jotka ovat ottaneet minut vastaan sellaisena kuin olen ja jakaneet niin hyvät kuin huonot hetket kanssani. Tämä voimavara on saanut minut puskemaan itseäni mukavuusalueen ulkopuolelle ja laajentamaan horisonttia. Tunne siitä, että olen osa jotain merkityksellistä, saa haluamaan muiden ihmisten voivan kokea samoin. Elämys on saanut suorastaan uskonnollisen kokemuksen piirteitä. Tämä eriskummallinen kokemus on niin vahva, että se ansaitsee vähintään oman kandidaatintutkielman.

Tunnetta kuvaamaan sopii parhaiten käsitys yhteisöön kuulumisesta, minkä voisi sanoittaa yhteisöllisyydeksi. Mitään yksiselitteistä määritelmää yhteisöllisyydelle ei ole kuitenkaan olemassa. Tässä katsauksessa yhteisöllisyys nähdään välineenä yhteisöjen toiminnan ymmärtämiseen ja edistämiseen (McMillan, 2011). Kirjallisuuskatsaus esittelee erityisesti sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa muodostettuja ymmärryksiä yhteisön ja yhteisöllisyyden luonteesta ja pyrkii tuomaan konkretiaa tämän abstraktin ilmiön käsittelyyn. Nojaudun katsauksessa psykologisen yhteisöllisyyden (psychological sense of community, PSOC) tutkimussuuntauksen ja sosiaalisen identiteetin lähestymistavan tuottamaan kirjallisuuteen.

Yhteisöön kuulumisella on perustavanlaatuisia vaikutuksia ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille. Robert Putnam esittää, että mihinkään yhteisöön kuulumaton ihminen puolittaa riskinsä kuolemiseen liittymällä johonkin yhteisöön (Putnam, 2000, s.331). Tämä haastaa etenkin länsimaalaisille yhteiskunnille tyypillistä psykologian näkökulmaa siitä, että terveys saavutetaan vain yksilöön kohdistuvilla toimilla (Haslam, C. ym., 2018, s.31). Yksistään yhteisöön kuuluminen ei myöskään riitä, vaan jäsenen tulee tuntea läheisyyttä sitä kohtaan (Jetten, 2019). Yhteisön tasolla tätä voidaan edistää kiinnittämällä huomiota yhteisöllisyyden toteutumiseen. Tässä katsauksessa keskitytään hyvien puolien edistämiseen. Ei ole itsestäänselvyys huomata ja osata arvostaa sitä hyvää, mitä yhteisöstä löytyy. Tällöin mahdollisuudeksi tulee yhteisön yhteisöllisyyden vaaliminen ja kehittäminen.

Käsittelen yhteisöllisyyttä siinä kontekstissa, jossa kiinnostukseni siihen alkoi. Toivon voivani antaa näkökulmia niin opiskelijoille kuin yliopiston henkilökunnalle yhdessä tekemiseen ja opiskelijoiden yhteisöllisyyden tukemiseen. Näkökulman rajaaminen opiskelijoihin kumpuaa luonnostaan omasta kokemuspohjasta ja tarpeesta tuoda opiskelijoiden ääntä kuuluville. Opiskelijoiden tulee tuntea voivansa olla mukana määrittelemässä omaa yhteisöään. Tämän vuoksi tuon esille erityisesti opiskelijasäätiöiden tuottamaa tietoa aiheesta. Esimerkiksi Suomen ylioppilaskuntien liitto (Kujala, 2009) ja opiskelijoiden mielenterveyttä edistävä Nyyti ry (Mäki-Tarkka, 2002) ovat esittäneet keinoja siitä, kuinka yhteisöllisyyttä tulisi edistää. Kirjallisuuskatsaus rajautuu tarkastelemaan kysymystä yliopistojen näkökulmasta, mutta monet ajatuksista ovat kuitenkin sovellettavissa myös ammattikorkeakoulu-yhteisöihin.

Tämä kirjallisuuskatsaus on tehty Aalto yliopiston ylioppilaskunnan (AYY) suosiollisella tuella. He ovat linjanneet oman yhteisönsä toiminnasta, että “AYY on rohkea edelläkävijä, yhteisöllisyyden rakentaja, yhdenvertaisuuden puolustaja ja hyvinvoinnin edistäjä.” (Ylioppilaskunnan linja - Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan poliittinen linjapaperi, 2018). Nämä tavoitteet kulkevat rinta rinnan myös tässä katsauksessa. Käytän AYYn tuottamaa tietoa tapausesimerkkeinä sitomaan katsauksen teoriaa ja käytäntöä toisiinsa. Tästä erityisesti tarkastelussa on vuoden 2018 AllWell?-kysely, joka on Aalto-yliopiston hyvinvointikysely opiskelijoiden hyvinvoinnista, opiskelukyvyistä ja uupumusriskistä (n=1381). Hyödynnän katsauksessa kyselyn raakadataa ja siitä tehtyä raporttia.

Kirjallisuuskatsaus johdattelee lukijan aluksi tuloksiin opiskelijoiden psyykkisestä hyvinvoinnista ja sen vaikutuksista opintoihin. Seuraavaksi käsitellään yhteisön luonnetta ja sen merkitystä psyykkiselle hyvinvoinnille. Neljännessä luvussa avataan näkemyksiä siitä, miten yhteisön ympärille muodostuu yhteisöllisyyden kokemus. Tämän jälkeen sovellan aiemmin esiteltyä yhteisöllisyyden edistämiseen yliopistoyhteisöissä. Lopuksi tutkimus kokoaa yhteen aiemmin todetun mieltien vaihtoehtoisia tulokulmia ja ideoita tulevaisuudessa tehtävälle tutkimukselle.

2. Opiskelijoiden psyykkisestä hyvinvoinnista

“Opiskelu on vaativaa, luovaa työtä, joka sisältää paljon omaa vastuuta valinnoista, opintojen suunnittelusta ja ajankäytöstä. Siinä tarvitaan hyviä kognitiivisia valmiuksia, luovaa ajattelua ja tiedonkäsittelyä. Nämä ovat herkkiä häiriintymään esimerkiksi univajeen, masentuneisuuden, huonojen opiskeluolosuhteiden tai ristiriitojen seurauksena.”

-- Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (Kunttu, Pesonen & Saari, 2016, s.4)

Ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus, jonka hyvinvointi määrittyy kaikkien osa-alueiden välisessä vuorovaikutuksessa (Riikonen, 2008, s.158). Psyykkisellä hyvinvoinnilla tarkoitetaan tässä katsauksessa kokonaisuutta, jossa ihminen kokee itsensä hyväksymistä, ympäristön hallintaa, elämän merkityksellisyyttä, myönteisiä ihmisuhteita, henkilökohtaista kasvamista ja autonomiaa (Ryff & Keyes, 1995). Psyykkinen hyvinvointi on yhteydessä luovan ajattelun, prososiaalisen käyttäytymisen ja fyysisen terveyden kanssa (Huppert, 2009). Psyykkisen hyvinvoinnin käsite risteää mielenterveyden kanssa, mutta psyykkistä hyvinvointia käytetään enemmän siinä yhteydessä, kun puhutaan mielen myönteisten toimintojen prosesseista (Ryff & Keyes, 1995). Tässä lähestymistavassa nähdään, että hyvinvoinnin interventioilla voidaan tavoittaa kaikkia ja näin niin vahvistaa hyvinvointia kuin ennaltaehkäistä mielenterveyden ongelmien esiintymistä (Huppert, 2009). Tässä luvussa kuitenkin esitellään vielä opiskelijoiden tilanteita, jolloin psyykkisessä hyvinvoinnissa on puutteita.

Suomessa opiskelevista opiskelijoista kerätään kansainvälisesti poikkeavan kattavaa tilastoa (Kunttu ym., 2016). Tämä katsaus keskittyy kuitenkin suoraan opiskelijoilta kerättyihin tietoihin. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) kerää joka neljäs vuosi tietoa opiskelijoiden terveydestä, terveystyötytymisestä ja muihin hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä. Vuonna 2016 toteutettiin viimeisin tutkimus, jonka otantaan saatiin 10 000 opiskelijaa tasaisesti niin yliopistoista kuin ammattikorkeakouluista. (Kunttu, Pesonen, Saari, 2016, s.5-9.) Opiskelijoiden tutkimussäätiö Otus kerää vastaavasti tietoa muun muassa opintojen etenemisestä, opiskelukyvyistä ja hyvinvoinnista. Otus toteutti 2014 viimeisimmän opiskelijabarometrinsa, jonka otantaan kerättiin 6000 opiskelijan (4485 yliopisto-opiskelijaa) tietoja korkeakouluista. (Villa, 2016, s.8.) Opiskelijoiden hyvinvoinnista on saatavilla siis hyvin ajanmukaista tietoa.

Opiskelijoilla 30 %:lla vastanneista oli mittausten perusteella psyykkisiä vaikeuksia. Yleisimpinä ongelmina oli jatkuvan ylläsurin kokemuminen, itsensä kokemuminen onnettomaksi ja masentuneeksi, tehtäviin keskittymättömyys sekä valvominen huolien takia. Mielenterveysseulan mukaan opiskelijoista 33% koki runsaasti stressiä. Yleisimmin stressiä aiheutti esiintyminen ja vaikeus saada otetta opiskelusta. Yli viidennes opiskelijoista koki mielialansa, tulevaisuuden suunnittelemisen, omat voimansa ja kykynsä negatiivisiksi, mikä voi osaltaan selittää psyykkisen oireilun kasvua. (Saari & Villa; Kunttu ym., 2016).

YTHS:n selvityksessä 11,5% vastanneista oli selvästi kohonneessa uupumusriskissä, miehistä 10,2% ja naisista 12,2%. (Kunttu ym., 2016). Esimerkiksi Salmela-Aro ja Read määrittelevät opintoihin liittyvän uupumuksen jännityksen, stressin ja kroonisen väsymyksen tunteina. Nämä oireet voivat johtaa loppuunpalamiseen. Tulokset osoittivat, että loppuunpalaminen on melko yleistä: 7% opiskelijoista kärsi erittäin vakavasta loppuunpalamisesta. (Salmela-Aro & Read, 2017.) Vuotta myöhemmin YTHS:n selvityksestä tehdyn AllWell?-kyselyn perusteella Aalto-yliopistossa opintoihin liittyvä loppuunpalaminen vaikuttaisi olevan keskimääräistä yleisempää (17%). Loppuunpalaminen aiheuttaa riskin opintojen keskeyttämiselle (Bask & Salmela-Aro, 2012) ja masennukselle (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014).

Opiskeluun liittyvä kyynisyys ilmenee välinpitämättömyytenä tai sitoutumattomuutena opiskeluun, kiinnostuksen menettämisenä akateemiseen työhön tai tilanteena, jossa opiskelija ei koe koulutusta merkityksellisenä (Salmela-Aro & Read, 2017). Otuksen tutkimuksessa 44% koki sitoutuvansa opiskeluun. Opiskeluinto-mittarissa kysyttiin muun muassa, onko opiskelu vastaajalle hyvin merkityksellistä. Täysin tai samaa mieltä väittämästä oli 42 % opiskelijoista. Selkeästi innostuneisuutta opiskelusta koki 27%. Reilu neljännes opiskelijoista vastasi inspiroituvansa opiskelusta. Energisyyttä opiskelussa koki vain joka kymmenes. Myös mittarin riittämättömyyden osioon kuuluvat odotusten väheneminen ja riittämättömyyden kokemukset olivat yleisiä. (Kunttu ym., 2016) Salmela-Aron ja Readin tutkimuksen tuloksissa 30% opiskelijoista tunnistettiin samanaikaisesti uupuneiksi ja sitoutuneiksi. Tehottomilla ja loppuunpalaneilla opiskelijoilla havaittiin kuitenkin enemmän masennusoireita kuin sitoutuneilla opiskelijoilla. (Salmela-Aro & Read, 2017).

Noin 70% korkeakouluopiskelijoista kokee ympärillään olevan paljon ihmisiä, joihin he voivat luottaa silloin, kun heillä on ongelmia (Villa, 2016, s.44). Näistä tuloksista huolimatta emotionaalisen tai sosiaalisen yksinäisyyden kokemus on ollut selvässä kasvussa. YTHS:n selvityksessä 4–10% opiskelijoista koki itsensä usein yksinäiseksi ilman mahdollisuutta keskustella asioistaan. (Kunttu ym., 2016, s. 78-79.) Otuksen tutkimuksen mukaan noin puolet korkeakouluopiskelijoista ilmoittaa kaipaavansa ihmisiä ympärilleen. Varsinaista läheisten ihmisten puutetta ja hylätyksi tulemisen kokemuksia on noin 15 %:lla vastaajista. (Villa, 2016, s.). Tutkimuksen tuloksia verrattaessa edellisiin selvityksiin havaittiin, että opiskelijoiden kokemus yksinäisyydestä, läheisten ja keskustelutuen puutteesta on lisääntynyt huolestuttavasti (Saari & Villa; Kunttu ym., 2016, s.131).

3. Yhteisön merkitys psyykkiselle hyvinvoinnille

“Yhteisö on yksi niistä sanoista, jotka tuntuvat hyviltä: on hyvä olla yhteisössä. -- Sanana se välittää lupaus nautinnoista ja useammin sellaisia, joita haluaisimme kokea, mutta koemme jäävän paitsi.” -- Zygmund Bauman (2001, s. 1)

3.1 Ihmisen tarve yhteisölle

Émile Durkheim näkee, että yhteisö (society) ei ole konkreettinen aine, vaan eräänlainen energian virta eli tapahtumien ja toimintojen muodostama prosessi. (Poggi, 2000, s.85-86.) Ferdinand Tönnies jakaa yhteisön kahteen muotoon: Gemeinschaft-yhteisöt perustuvat jäsenten läheisyyteen, yhteiseen historiaan ja kokemukseen kun Gesellschaft-yhteisöissä ajetaan omia etuja ja vetäydytään yksityiselämään (Tönnies, 1955). Nivala (2008, s.116) puolestaan jakaa yhteisöt kolmeen luokkaan; muodollisessa yhteisössä jäsenillä ei ole yhteenkuuluvuudentunnetta, toiminnallinen yhteisö perustuu jäsenten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja kokemukseen yhteisöön kuulumisesta ja symbolisessa yhteisössä jäsenet jakavat saman aatteellisen ajatusmaailman.

Yhteisössä eläminen on tärkeä tekijä terveydelle ja hyvinvoinnille. Ryhmät tekevät elämästä elämisen arvoista ja ovat syy elämiselle (Haslam ym., 2018). Baumeister ja Leary esittävätkin, että ihmisillä on luonnostaan tarve muodostaa ja ylläpitää vähintään vähimmäismäärä kestäviä, positiivisia ja merkittäviä ihmissuhteita. Sosiaalisen vertailun teorian mukaan ihmiset hakeutuvat luontaisesti itsensä kaltaisten seuraan peilatakseen itseään heidän kautta. (Baumeister & Leary, 1995.) Kun henkilön ryhmä-elämä on tarpeet tyydyttävää, sillä on useita positiivisia seurauksia niin psyykkiselle ja kuin fyysiselle terveydelle. (Haslam ym., 2018, s. 33.)

YTHS:n tuloksissa sosiaaliin suhteisiin paikantuva vaje (läheisen puuttuminen, yksinäisyys tai ystävien kanssa vain harvoin oleminen) ennustaa psyykkistä pahoinvointia. Voimavaroja tuottavia asioita olivat esimerkiksi nimenomaan ihmissuhteet. (Kunttu ym., 2016, s.84.) Salmela-Aron ja Readin tutkimuksessa havaittiin psyykkisten oireiden lineaarista vähenemistä sitä mukaan, kuinka kauan opiskelija on opiskellut yliopistolla (Salmela-Aro & Read, 2017). Syitä tälle voi olla monia, mutta tämän kirjallisuuskatsauksen näkökulman mukaan voidaan tulkita, että vanhemmat opiskelijat ovat integroituneet paremmin yliopistoon ja kokevat enemmän yhteenkuuluvuutta. Tähän viittaa Karamanin ja Tarimin tutkimus, jossa selvitettiin 276 opiskelijan yhteenkuulumisen tunteen korrelaatiota hyvinvoinnin PERMA-mittarin kanssa (positiivisten emootiot, omistautuminen, ihmissuhteet, merkityksellisyys ja suorittaminen). Yliopistoon kuulumisen ja hyvinvoinnin välillä havaittiin merkittävä kohtuullisen positiivinen korrelaatio, ja lisäksi yliopistoon kuulumisen ennusti huomattavasti hyvinvointia. Tämän tuloksen mukaan 17% opiskelijoiden hyvinvoinnista koostui yliopistoon kuulumisen tarpeen toteutumisesta. (Karaman & Tarim, 2018.)

3.2 Sosiaalisen identiteetin merkitys

Sosiaalinen identiteetti on yksilön osa minäkuvasta, joka muodostuu itselle merkityksellisen ryhmän tai ryhmien jäsenyyden pohjalta. Ryhmällä Tajfel tarkoittaa entiteettiä, jonka ei tarvitse tarkoittaa kasvokkaisia ihmissuhteita, vaan yleensä kyseisessä hetkessä tärkeäksi koettua yhteyttä. (Tajfel, 1982, s.254-255.) Vähimmäisvaatimukset ryhmään kuulumisen tunteelle eivät edellytä tiiviitä ihmissuhteita. Tärkeintä ryhmän muodostumiselle on, että siihen liittyneet jäsenet tuntevat liittyneensä yhteisen jäsenyyden alle. (Tajfel, 1982, s. 22-23.) Ryhmän käsite sisältää siis tässä yhteydessä myös yhteisön kategorian.

Sosiaalisten identiteettien omaksuminen määrittelee pitkälle yksilön itsetuntoa ja positiivista minäkuvaa (Mannarini, 2012). Esimerkiksi 162 opiskelijan otoksella tehdyn kyselytutkimuksella selvitettiin tiekarttaa siitä, kuinka yliopistoon identifioituminen, itsetunto, tyytyväisyys elämään ja masentuneisuus korreloivat keskenään. Tuloksien mukaan identifioituminen korreloi positiivisesti psyykkisen hyvinvoinnin ja negatiivisesti masentuneisuuden kanssa. Syy-seuraus-suhteeksi esitetään, että kiinnittyminen muihin opiskelijoihin lisää itsetuntoa, joka puolestaan edistää psyykkistä hyvinvointia (Cameron, 1999.) Catherine Haslam ym. (2018, s.33) esittävät, kuinka tiettyjen yhteisöjen vaikutus ihmisen hyvinvointiin riippuu sen jäsenyyden taustalla olevan sosiaalisen identiteetin luonteesta. Tähän luonteeseen vaikuttaa yhteisön yhtenäisyys ja positiivinen orientoituminen toisiinsa, yhteisön merkityksellisyys ja yhteisön antama sosiaalinen tuki.

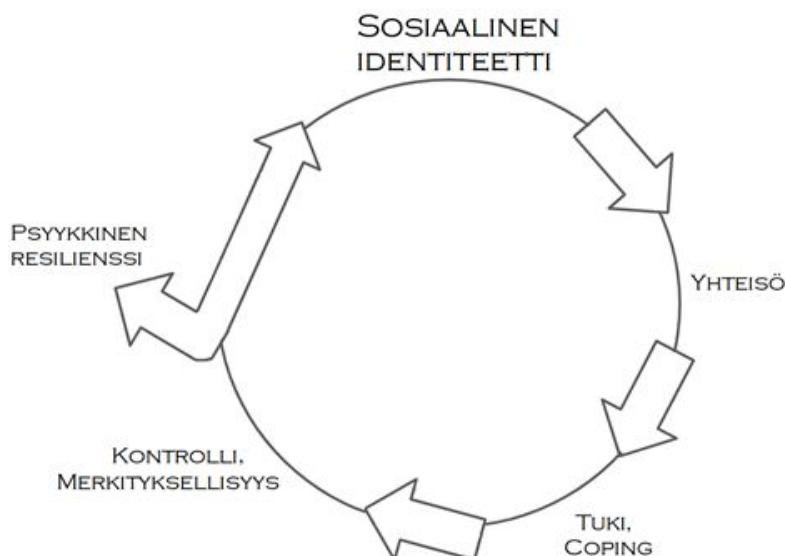
Yhteisön jakaman sosiaalisen identiteetin omaksuminen ei muuta vain abstrakteja samankaltaisuuden ja yhteenkuulumisen käsityksiä, vaan vaikuttaa yksilön avoimuuteen ja vastaanottavuuteen muita kohtaan. Yhteyden hypoteesin (the connection hypothesis) mukaan ihmiset suuntautuvat toisiinsa positiivisesti ja näkevät toisensa samanlaisina ja yhteenkuuluvina riippuen milloin ja missä määrin ihmiset määrittelevät itsensä jaetun sosiaalisen identiteetin kautta. Erityisesti tämä on vuorovaikutuksessa nähtävissä mieltymyksistä ja luottamuksesta sekä toiveesta keskinäiseen viestintään ja yhteydenpitoon. (Haslam ym., 2018, s.27-29).

Yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen kokemuksen merkitys ei ole pelkästään kognitiivista, vaan ajattelu ja tunteet heijastuvat myös tekemiseen. Merkityshypoteesin (the meaning hypothesis) mukaan se, missä ja missä määrin ihminen määrittelee itseään jaetun sosiaalisen identiteetin kautta, vaikuttaa kuinka identiteetti ohjaa toimintaa ja antaa merkityksellisyyden, tarkoituksellisuuden ja arvokkuuden tunnetta. Sosiaalinen identiteetti on merkittävä tekijä siihen, miten ihmiset kokoontuvat ja tekevät asioita eli vuorovaikuttavat keskenään. Ihmisten tekeminen siis riippuu suurelta osin heidän identiteettinsä sisällöstä ja millaisia merkityksiä se luo. Yhteisöissä ja sen ryhmissä ihmiset viettävät paljon aikaa työskentelemällä yhteisesti merkittävien tavoitteiden parissa. Tämä voi vaikuttaa jäsenten hyvinvointiin, koska ne antavat heille yhteisen suunnan ja tarkoituksen. (Haslam ym. 2018, s. 29)

Kun ihmiset määrittelevät itsensä jaetun jäsenyyden perusteella, he ovat motivoituneita toimimaan muiden kanssa tavalla, jolla edistetään heidän jaettuun identiteettiin liittyviä etuja. Yksi tämän ilmenemismuodoista on halu yrittää auttaa toisiaan. Tämä motivaatio tulee sitä selvemmäksi, mitä muiden ryhmän jäsenten katsotaan olevan avun tarpeessa. Syynä tälle on se, että toista henkilöä ei pidetä toisena, vaan jaetun sosiaalisen identiteetin kautta toinen kuuluu ns. osaksi itseä. Tukihypoteesi (the support hypothesis) esittää, että se milloin ja missä määrin ihmiset määrittelevät itsensä sosiaalisen identiteetin kautta, vaikuttaa siihen kuinka jäsenet odottavat antavansa toisilleen tukea, tosiallisesti antavat toisilleen tukea ja tulkitsevat positiivisemmin saamansa tuen. (Haslam ym., 2018, s. 30). Tällaisen sosiaalisen tuen merkitykselle psyykkiselle hyvinvoinnille antaa viitteitä myös AllWell?-kysely, jossa opiskelijoiden kokema vertaistuki korreloi negatiivisesti loppuunpalamisen kanssa (-0,33, n=1381, p<0,05).

Suuri otos tutkimuksia osoittaa, että henkilökohtaisen kontrollin tunne on hyvinvoinnin kulmakiviä. Sosiaalisen identiteetin tunteella on myös kyky antaa yksilöille henkilökohtaista kontrollia elämään. Myös osallistuminen kollektiivisiin hankkeisiin antaa ihmisille kontrollin tunnetta. Toimijuuden hypoteesin (the agency hypothesis) mukaan se milloin ja missä määrin ihmiset määrittävät itsensä sosiaalisen identiteetin suhteen, kehittää ihmisen tehokkuuden, toimijuuden ja vallan tunnetta. (Haslam ym., 2018, s. 30-31) Näiden näkemysten pohjalta Haslam ym. esittävät, että pelkästään henkilökohtainen joustavuus tai kestävyys ei suojele terveyttä, vaan se näyttää pikemminkin tulevan kollektiivisista yhteyksistä ihmisten välillä. Tämä toimii lähteenä jaksamiselle ja toisten tukemiselle ja solidaarisuudelle. Ihmisten sisäistetyt jäsenyydet eli niiden sosiaaliset identiteetit voivat siis olla olennainen lähde psyykkiselle resilienssille. (Haslam ym., 2018, s. 31.) Tätä sosiaalisen identifioitumisen prosessia kuvastaa kuvaaja 1.

Kuvaaja 1: "The virtuous circle of social identification" (Jetten, 2019, mukailtu)

4. Yhteisöllisyyden muodostuminen

“Yhteisöllisyys on monimutkainen käsite. Yritettäessä kuvata sitä, yritetään määritellä henkeä. -- Se on kuin tarrautuisi happeen ilmaan. Tämä on toteutettavissa, mutta se ei koskaan onnistu täydellisesti.” -- David McMillan (2011)

4.1 Yhteisöllisyyden psykologia

Psykologisen yhteisöllisyyden (PSOC) tutkimussuunnan alullepanija Seymor Sarason määritteli yhteisöllisyyden tunteeksi siitä, että yhteisön jäsen on osa suurempaa ja vakaata rakennetta, jossa jäsenet jakavat käsityksen samankaltaisuudestaan, ovat keskinäisessä riippuvaisuudessa toistensa kanssa ja haluavat ylläpitää tätä keskinäistä riippuvuutta tekemällä mitä toiset odottavat häneltä (Sarason, 1974, s.157). Sarasonin ajatusten pohjalta McMillan ja Chavis (1986) esittävät yhteisöllisyyden muodostumisen elementeiksi jäsenyyttä (membership), vaikuttavuutta (influence), tarpeiden täyttymistä (fulfillment of needs) ja jaettua tunneyhteyttä (shared emotional connection) Tässä tutkimussuuntauksessa yhteisöllisyys ja sen mittarit nähdään välineenä yhteisöjen toiminnan ymmärtämiseen (McMillan, 2011).

Jäsenyydellä viitataan viiteen ominaisuuteen: rajoihin, emotionaaliseen turvallisuuteen, yhteenkuuluvuuteen, henkilökohtaisia investointeihin ja yhteiseen symbolijärjestelmään. Nämä attribuutit toimivat yhdessä ja selventävät sitä, kuka on osa yhteisöä ja kuka ei ole. Sosiaalipsykologiset tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmiset asettavat rajoja suojaamaan omaa tilaa. Ryhmät käyttävät usein kieltä, pukeutumista ja rituaaleja tällaisten rajojen luomiseksi. Emotionaalista turvallisuutta voidaan pitää intimitteettiä suojaavana rakenteena, jossa jäsen uskaltaa ns. heittäytyä yhteisön armoille. Yhteenkuuluvuus käsittää tunteen, uskon ja odotuksen siitä, että jäsen sopii ryhmään, tällä on siellä paikka, tunne ryhmän hyväksynnästä ja halukkuuden uhrata ryhmälle. Yhteenkuuluvuus ilmenee esimerkiksi silloin, kun jäsenistöläinen puhuu ryhmästään muille ("Se on minun ryhmäni" ja "Minä olen osa ryhmää"). Henkilökohtaiset investoinnit vaikuttavat merkittävästi henkilön tunteeseen ryhmän jäsenyydestä osaltaan kognitiivisen dissonanssin purkamisen vuoksi, kun jäsenen voi toiminnallaan osoittaa sitoutumista ryhmään, vahvistaa jäsenen itseluottamusta ja jäsenten välistä luottamusta. (McMillan, 1996; ref. McMillan, 1986). Ryhmät käyttävät symbolista järjestelmää ja sopimuksia rajoina tarkoituksellisesti sosiaalisen etäisyyden luomiseksi muiden ryhmien jäsenten kanssa. Yhdenmukaisuuteen pyrkimisen ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa jäsenten henkilökohtaisen valinnanvapauden rajoittamista. (McMillan, 1986.)

Vaikuttavuudella tarkoitetaan tunnetta siitä, että jäsenellä on merkitystä tai vaikutusvaltaa yhteisössä ja että yhteisöllä on merkitystä jäsenistölleen (McMillan, 1996). McMillan ja Chavis esittävät, että tutkimuksista voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset koheesioon vaikuttavista tekijöistä: (1) Jäsenet ovat kiinnostuneempia yhteisöstä, jossa he kokevat

olevansa vaikutusvaltaisia. (2) Sekä yhdenmukaisuus että yhteisön vaikutus jäseniin ennustavat yhteisön sidoksen lujutta. (3) Vaatimukset yhdenmukaisuudesta ja yhtenäisyydestä muodostuvat yhteisymmärryksessä yksilön ja yhteisön tarpeista. Tällöin yhdenmukaisuus toimii läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden indikaattorina. (4) Jäsen ja yhteisö vaikuttavat toisiinsa yhtävuoroisesti, jolloin molemmat kutovat yhteisöä yhteen. (McMillan & Chavis, 1986.)

Baumeisterin ja Learyn mukaan ihmiset ovat kiinnostuneita muista, joiden taidot tai osaaminen voivat hyödyttää heitä jollakin tavalla. Ihmiset näyttävät hakeutuvan ihmisten ja ryhmien seuraan, jotka tarjoavat eniten palkintoja. Vahva yhteisö pystyy sovittamaan ihmisiä yhteen niin, että jäsenet täyttävät toistensa tarpeita, kun jäsenet kokevat saavansa omat tarpeensa täytetyksi. Ihmisten kuulumisen tarpeen tyydyttäminen edellyttää jatkuvaa ja tehokkaasti miellyttävää vuorovaikutusta muutamien muiden ihmisten kanssa, ja nämä vuorovaikutukset on toteutettava ajallisesti vakaassa ja kestävässä kontekstissa, joka mahdollistaa affektiivisen huolenpidon toistensa hyvinvoinnista. (Baumeister & Leary, 1995.) Ihmisten kokemia tarpeita ohjaavat heidän arvonsa. Kulttuuri ja perhe opettavat jokaiselle joukon henkilökohtaisia arvoja, jotka osoittavat emotionaaliset ja henkiset tarpeet ja järjestyksen, jossa yksilö on mukana. Kun arvoja jakavat ihmiset kokoontuvat yhteen, he havaitsevat, että heillä on samankaltaisia tarpeita, painopisteitä ja tavoitteita, mikä edistää uskoa siihen, että liittyessään yhteen he saattavat paremmin vastata näihin tarpeisiin ja hankkia haluamansa vahvistuksen. (McMillan & Chavis, 1986.)

Yhteisön emotionaalinen yhteys perustuu osittain yhteiseen jaettuun historiaan. Ei ole kuitenkaan välttämätöntä, että ryhmän jäsenet ovat osallistuneet historian tekoon, mutta heidän on tunnettava se. Tapahtumien erityisominaisuudet sekä etenkin jäsenten vuorovaikutus yhteisissä tapahtumissa voivat helpottaa tai estää yhteisön siteen muodostumista. Vahvoissa yhteisöissä jäsenille tarjotaan myönteisiä keinoja vuorovaikutukseen, yhteisiä tärkeitä tapahtumia, mahdollisuuksia kunnioittaa jäseniä, mahdollisuuksia antaa oma panoksensa yhteisön eteen ja mahdollisuuksia kokea hengellistä sidoksisuutta jäsenten kesken. McMillan ja Chavis listaavat seuraavat ominaisuudet tärkeimmiksi yhteisen emotionaalisen yhteyden kokemiselle: (1) Kontaktihypoteesin mukaan mitä useammin ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, sitä todennäköisemmin he tulevat läheisiksi. (2) Vuorovaikutuksen laatu: Mitä myönteisempi kokemus ja suhteet ovat, sitä suurempi on sidos. (3) Tapahtumien tarvitsee olla rakennettu johdonmukaisesti; jos vuorovaikutus on epäselvää ja yhteisön tehtävät jäävät ratkaisematta, jäsenten yhteenkuuluvuus kärsii. (4) Jaetun valenssin tapahtuman hypoteesi: Mitä tärkeämmäksi tapahtuma koetaan, sitä suuremmaksi muodostuu osallistujien sidos. (5) Tehdyt investoinnit määräävät jäsenen kokemusta yhteisön historian ja nykyisen aseman merkityksestä. Jäsenet, jotka ovat investoineet esimerkiksi rahaa tai aikaa yhteisössä oloon, tuntevat todennäköisemmin yhteisön vaikutukset elämässään. (6) Palkinto tai nöyryytys yhteisön

läsnäollessa vaikuttaa merkittävästi yhteisön houkuttelevuuteen tai epähoukuttelevuuteen. (McMillan & Chavis, 1986.)

McMillanin ja Chavisin teorian julkistamisen jälkeen sitä ja siihen liittyviä ilmiöitä on tutkittu yleisimmin Sense of Community Index -mittarin (SCI) avulla. Mittari on yleensä perustunut 18 kysymyksen patteristoon, mikä ei ole kuitenkaan saanut empiiristä tukea taaksensa. (Long & Perkins, 2003.) Tästä kehitettyä Brief sense of community scale -mittaria (BSCS) on puolestaan testattu Petersonin, Speerin ja McMillanin (2008) tutkimuksessa. Testissä oli PSOCin ensimmäisen ja toisen asteen rakenne (first-order & second-order structure), jossa oletettiin olevan neljä ulottuvuutta (tarpeiden täytyminen, jäsenyys, vaikuttavuus ja emotionaalinen yhteys). Tässä mittarissa PSOCia mitattiin SCISTä karsitulla kysymyspatteristolla (katso kuvaaja 2). Kysymykset muotoiltiin niin, että ne kaikki ovat positiivisesti muotoiltuja. Vastausvaihtoehdot esitettiin 5-pisteisenä Likert-asteikkona (vahvasti samaa mieltä - vahvasti eri mieltä). Tutkimukseen vastasi 293 yhdysvaltalaisista vastaajaa. Tulokset vahvistivat konfirmatorisella faktorianalyysillä BSCSn ensimmäisen asteen ja toisen asteen faktorirakenteet, jotka tukevat McMillanin ja Chavisin teorian ehdottamaa mallia. Analyysi ensimmäisen asteen faktorirakenteesta osoitti, että 4-faktorin malli tarjosi paremman sopivuuden (fit) 1-faktorin malli eli mitatut ulottuvuudet erosivat toisistaan tarpeeksi ja olivat näin selitysvoimaisempia omina ulottuvuuksinaan. Lisäksi BSCSn toisen asteen faktorirakenteen analyysi osoitti, että PSOCin neljä ulottuvuutta voidaan katsoa edustavan yhtä taustalla olevaa PSOC-rakennetta. Mittaria ei voi kuitenkaan pitää universaalina, vaan sen määritelmiä tarvitsee soveltaa eri konteksteissa. (em.) Tästä esimerkkinä toimii MTSOCS-mittari (Multidimensional Territorial Sense of Community Scale), joka on sovitettu italialaisiin yhteisöihin (Mannarini, Rochira & Taló, 2012).

Kuvaaja 2: Brief sense of community scale -kysymysrunko (Peterson ym., 2008, mukailtu)

Tarpeiden täytyminen	BSCS1: Voin saada naapurustosta sen mitä haluan BSCS2: Tämä naapurusto auttaa toteuttamaan tarpeitani
Jäsenyys	BSCS3: Tunnen olevani tämän naapuruston jäsen BSCS4: Kuulun tähän naapurustoon
Vaikuttavuus	BSCS5: Voin vaikuttaa siihen, mitä naapurustossa tapahtuu BSCS6: Naapuruston jäsenet ovat hyviä vaikuttamaan toisiinsa
Emotionaalinen yhteys	BSCS7: Tunnen yhteyttä naapurustooni BSCS8: Minulla on hyvä yhteys muihin naapuruston jäseniin

4.2 Sosiaalisen identiteetin lähestymistapa

Luvussa 3.2 esitellyt hyvinvoinnin kannalta keskeiset prosessit, kuten luottamus, kontrolli ja tuki, eivät ole henkilön ominaisuuksia vaan pikemminkin yhteisön dynamiikan tuotteita. Tästä syystä on tärkeää tarkastella niitä normeja, arvoja ja käytäntöjä, jotka vaikuttavat sosiaaliin identiteetteihin sekä sosiaalisen identifioitumisen vahvuuteen. Jos näissä asioissa on puutteita, on tarpeen arvioida laajempaa sosiaalista kontekstia, johon prosessit kuuluvat. Tätä sosiaalista kontekstia kuvaamaan käytetään jaetun sosiaalisen identiteetin tunteen käsitettä (sense of shared identity). (Haslam ym., 2018, s. 33.) Jaettu sosiaalinen identiteetti tarkoittaa pitkälti hyvin samaa asiaa kuin yhteisöllisyys, josta on tehty enemmän tutkimusta PSOC-tutkimussuunnan parissa.

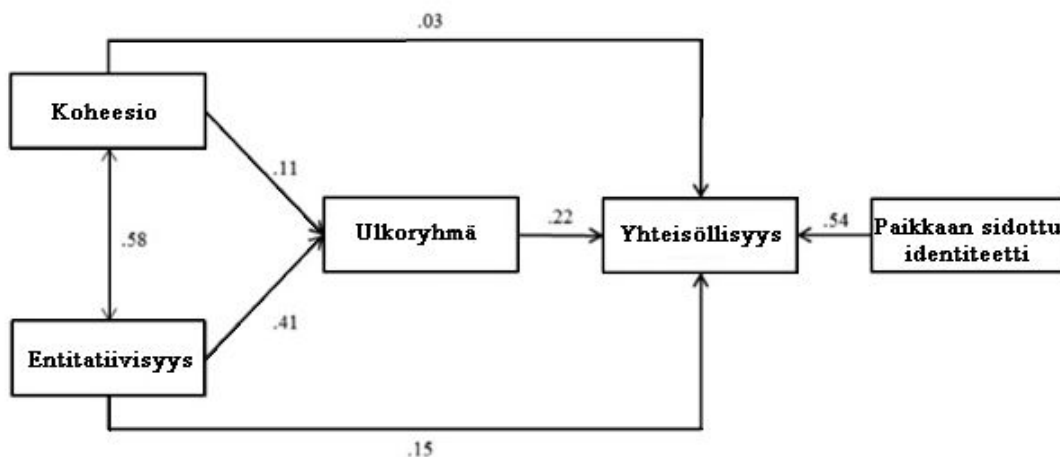
Terrel Strayhorn (2019) esittää opiskelijoita koskevien tutkimuksien perusteella, että opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä monien sosiaalisten identiteettien kautta. Tällaisiksi identiteeteiksi hän nostaa esimerkiksi etnisyyden, sukupuolen, luokan, seksuaalisen suuntautumisen ja uskonnon. Samaan aikaan identiteetit yhtyvät ja leikkaavat toistensa kanssa vaikuttaen yhteisöön kuulumisen tunteeseen. Hänen mukaansa opiskelijoiden yhteisöön kuulumisen kokemusten ymmärtämiseksi on kiinnitettävä erityistä huomiota identiteettiongelmiiin, identiteettien yhteenmukautumiseen, erilaisten motiivien esiinousemiseen ja sosiaaliin konteksteihin, jotka vaikuttavat näihin näkökohtiin. Sosiaaliset identiteetit leikkaavat ja vaikuttavat usein samanaikaisesti opiskelijoiden yliopistoon kuulumisen tunteeseen. Tästä syystä opiskelijoiden voi olla hankala erotella, mikä osa minuudessa määrittelee mitäkin toimintaa, uskomusta, tunnetta tai yhteisöllisyyden kokemusta yliopistossa. (em., s. 35.)

Ryhmistä puhuttaessa on hyvä huomioida, että ne eivät elä eristyksissä muista ryhmistä. Niiden sisäiset tulkinnat ja toiminnat saavat tarkoituksensa suhteessa muihin ryhmiin eikä näin ryhmää voi olla ilman toisia ryhmiä. (Tajfel, 1981, s.256-258). Sosiaalisen identiteetin teoriaan (SIT) liittyy läheisesti Turnerin esittelemä itsensä kategorisoimisen teoria, jotka yhdessä muodostavat sosiaalisen identiteetin lähestymistavan. Itsensä kategorisoimisen teoria täydentää selittävästi SITin mallia siitä, kuinka yksilöt omaavat monia identiteettejä, joiden aktivoituminen on kontekstisidonnaista. Teorian mukaan ihmisten minäkäsitys vaihtelee liukuvasti persoonallisen ja sosiaalisen välillä riippuen siitä, millaiseen rooliin yksilö samaistuu missäkin tilanteessa. Ulko- ja sisäryhmä asettelu (esim. kahden joukkueen välinen kilpailutilanne) lisää yksilön minäkäsityksen sosiaalisen puolisen aktivoitumista ja voi johtaa ns. depersonalisoitumiseen eli itsensä määrittelyyn oman sosiaalisen identiteettinsä eikä niinkään yksilön identiteetin kautta. Depersonalisoitumista tapahtuu kontekstissa, jos kaksi tai useampi yksilö samaistuvat keskenään. Teorian mukaan myös mikä tahansa ryhmäkoostumus luo samaistumista, jos he eroavat keskenään läsnäolevaan ulkoryhmään nähden. Tällaisen erottelun havaittavuuden vahvuus vaikuttaa siihen, kuinka helposti

palautettavissa kyseinen sosiaalinen identiteetti on yksilön mieleen ja tulee käyttöön. Tämän prosessin nähdään edistävän ryhmäkoheesiota, sisäryhmän vetovoimaisuutta, sisäryhmän jäsenistä pitämistä ja lisäävän heidän välistä yhteistyötään (vrt. luku 3.2). (Turner, 1987, s.50-67.)

Mannarini ym. (2012) esittävät, että PSOCin tutkijat ovat laiminlyöneet tutkimuksissa itsensä kategorisoimisen prosessien vaikutuksen. Näin sisä- ja ulkoryhmien välisen havainnoinnin vaikutus yhteisöllisyyden kokemiseen on jäänyt vähemmälle tutkittavalle. Mannarini lähti todentamaan väitettä tutkimuksessa, jossa selvitetään, miten identifioituminen alueellisen yhteisön fyysiseen osaan (eli paikkaan sidottuun identiteettiin), käsitys yhteisön koheesiosta ja yhtenä yksikkönä olemisesta (entitatiivisuus) ja näkemys ulkoryhmistä vaikuttavat yhteisöllisyyden kokemukseen, joka mitattiin MTSOCS-mittarilla (katso luku 4.1). Tiedot kerättiin 477 Italian Salenton asukkaalta itsetäytettävän raportin avulla. Tulokset osoittivat, että sekä paikkaan identifioituminen että näkemykset ulkoryhmästä ovat keskeisessä asemassa yhteisöllisyyden kokemisessa (katso kuvaaja 3). Tulokset osoittavat, että mitä enemmän yksilöt identifioivat itsensä paikan kanssa, sitä enemmän he tuntevat olevansa yhteydessä toisiin saman paikan jäseniin ja sitä tyytyväisempiä he ovat sosiaalisiin suhteisiinsa ja paikalliseen kulttuuriin. Tulokset osoittivat myös, että yhteisön ymmärtäminen entitatiivisena kokonaisuutena on koheesion kokemusta vaikutusarvoltaan merkityksellisempi yhteisöllisyyden kokemiselle. Tulosten pohjalta Mannarini esittää, että yhteisöllisyyttä määriteltäessä ei pitäisi huomioida vain sisäisiä identifioitumisen mekanismeja, mutta myös kiinnittää huomiota tekijöihin, jotka vaikuttavat yhteisöjen yhdenmukaiseen käyttäytymisen muita yhteisöjä kohtaan. (em.)

Kuvaaja 3: Yhteisöllisyyden muuttujien väliset korrelaatiot (Mannarini ym., 2012, mukailtu)

5. Yhteisöllisyyden edistäminen yliopistoyhteisöissä

“-- Mikään ei ole niin vahva voimavara kuin innostunut ja rohkaiseva tunnelma laitoksella tai tutkimusryhmässä.” -- Kari Raivio (Mäki-Tarkka, 2001, s.9; ref. Kari Raivio, 2000)

5.1 Yliopistokontekstin tunnistaminen

Yliopiston eräs tärkeimmistä tehtävistä on kouluttaa opiskelijoista oman alansa asiantuntijoita ja kasvattaa samalla osaksi asiantuntijayhteisöä (Repo, 2010). Nivalan (2008) kolmen yhteisön luokasta yliopistoa voisi sanoa niin muodolliseksi, toiminnalliseksi kuin symboliseksi yhteisöksi: Yliopistoyhteisöön voi identifioitua niin maantieteellisen paikallisuuden kuin ihmisten muodollisesti ja epävirallisesti muodostuneiden verkostojen kautta (McCarthy ym., 1990). Yliopisto on muodostunut monista alakulttuureista; tieteenaloilla on omat toimintakulttuurinsa ja historiansa (Ylijoki, 1998). Yliopistoyhteisöön kuuluu yhtäläillä myös opiskelijoiden oma järjestäytyminen.

Kun yliopistoyhteisön yhteisöllisyyttä halutaan kehittää, tulisi huomion keskittyä ruohonjuuritason toimintaan. Yliopisto voi itsestään olla liian suuri ja abstrakti samaistumisen kohteeksi (Lähteenoja, 2010, s.99). Saman ongelman voi ajatella myös olevan ylioppilaskunnilla. PSOCia tutkivien Hugheyn, Speerin ja Petersonin mukaan yhteisön organisaatioissa (esim. tässä kontekstissa tieteenalat ja opiskelijajärjestöt) yksilöt muodostavat kiintymyssuhteita toisiinsa ja myös ryhtyvät omien organisaatioiden välityksellä toimiin, jotka voivat muuttaa ns. kattoyhteisön (esim. yliopisto ja ylioppilaskunta) instituutioita tai käytänteitä. Yhteisön organisaatiot, jotka aktiivisesti välittävät jäsentensä huolia suurempaan yhteisöön, edistävät yhteisöllisyyttä. Tällaisten yhteisöorganisaatioiden jäsenet näkevät yhteisöön vaikuttamisen osana suhdettaan omaan organisaatioonsa. Tämä havainto viittaa siihen, että yhteisöorganisaation yhteisöllisyyttä voidaan edistää paitsi sisäisten suhteiden lisäksi myös organisaation rajojen ulkopuolella. Jotta edistettäisiin yhteisön yhteisöllisyyttä, tarvitaan yhteisön sisäisiä organisaatioita, jotka edistävät vahvaa toimintaa ja puolestaan tuottavat konkreettisia yhteisötason muutoksia, jotta yksilöiden tunne yhteisöstään laajenee laajempien mahdollisuuksien näkemiselle. (Hughey ym. 1999.) Toisin sanoen yhteisön yhteisöllisyyden edistämiseksi tarvitaan (1) sisäisesti vahvoja yhteisöorganisaatioita (2) ulospäin toimivia yhteisöorganisaatioita sekä (3) kattoyhteisöä, joka tukee tätä yhteisöorganisaatioiden sisäistä ja ulkoista toimintaa.

Tutkimussäätiö Otuksen selvityksen mukaan 22% Suomessa opiskelevista koki, ettei kuulu mihinkään yliopistoyhteisön ryhmään, vaikka sellaisiksi sisällytettiin esimerkiksi vuosikurssi, laitos, graduryhmä tai ainejärjestö. Opiskelijoita, jotka eivät koe kuuluvansa lainkaan yliopistoyhteisöön oli vastaajissa noin 5%. (Villa, 2016, s.47.) Tämän perusteella yliopistoyhteisöissä ja sen organisaatioissa on tarvetta kiinnittää huomiota yhteisöllisyyden lisäämiseen. Terrel Strayhorn (2019) esittää, että yliopisto-opiskelijoiden osallistuminen

toimintaan on yhteydessä yhteisöllisyyden lisääntymisen kanssa. Opiskelijoille tehdyn haastattelututkimuksen pohjalta yliopistotoimintaan osallistuminen teki heille mahdolliseksi luoda yhteyksiä toisten opiskelijoiden kanssa sekä vahvistaa identiteettiään, kiinnostuksiaan ja arvojaan yliopiston jäsenenä. Kaikki tämä loi haastateltaville tunteen siitä, että he ovat merkityksellisiä muille ja heitä tarvitaan, mikä edesauttoi yhteisöllisyyden kokemista. (Strayhorn, 2019, s.139-150.) Toiminnallisesti aktiiviset ja kokemuksellisesti vahvat yhteisöt eivät välttämättä tuota hyvinvointia, vaan yhteisön vahvuus voi myös tukahduttaa ja kontrolloida jäseniään (Nivala, 2008, s.118). Yhteisön toimintaan mukaan osallistumisen edistämistä ei pitäisi siis lähtökohtaisesti toteuttaa velvoittamalla tai moralisoimalla, vaan mahdollisuuksien luomisella.

5.2 Akateeminen yhteisö

Lähteenoja ja Pirttilä-Backman selvittivät tutkimuksessaan Helsingin yliopiston opetushenkilökunnan näkemyksiä opiskelijoiden integroimiseen akateemiseen yhteisöön. Tutkimus teetettiin 52 henkilökunnan jäsenelle 11 fokusryhmähaastatteluna jaoteltuna tieteenaloittain, joista ei valmistuta tietyn alan tehtäviin. Laitoksittain oli havaittavissa laajojakin eroja siinä, millaisina toimijoina opiskelijat nähtiin yliopistolla. Osalla laitoksista opiskelijoista puhuttiin tulevana kollegoina ja heidän integroimisensa nähtiin keskeisenä tehtävänä. Toisilla laitoksilla opiskelijat nähtiin taas asiakkaina ja heidän integroimisensa asiakaspalveluna. Keskusteluissa nousi esiin, että opiskelijat ovat kasvavissa määrin edellyttäneet käytännöllistä otetta yliopisto-opiskeluun. Henkilökunnasta esiintyi mielipiteitä, joissa tämän koettiin luovan jännitteitä opiskelijoiden ja opettajien välille, sillä opettajat ovat luonnostaan teoreettisorientoituneita. (Lähteenoja & Pirttilä-Backman, 2005.) Tämän tutkimuksen perusteella voi tulkita, ettei opiskelijoita välttämättä oteta luonnollisina jäseninä akateemiseen yhteisöön.

Vain hieman yli kymmenes opiskelijoista ilmoittaa olevansa yhteydessä opetus- ja tutkimushenkilökuntaan opetustilanteiden ulkopuolella (Villa, 2014, s. 47). Aalto-yliopiston AllWell?-kyselyn mukaan opiskelijat kuitenkin toivoisivat tutustuvansa henkilökuntaan paremmin (Laiho, 2018). Strayhornin tutkimuksen mukaan opiskelijat voivat myös saada yhteenkuuluvuuden tunnetta vuorovaikuttaessaan tiedekunnan henkilökunnan kanssa opetuksen ulkopuolella myös epävirallisemmissa konteksteissa. Samassa tutkimuksessa huomattiin, että opiskelijat hyötyvät kuuluvuuden tunteesta, kun he käyttävät aikaa ja energiaa kurssien ulkopuoliseen akateemiseen työhön jopa 20 tuntia viikossa, mikä edustaa eräänlaista kääntopistettä, jonka jälkeen enemmän työskentelyllä oli jo yhteisöllisyydelle haitallisia vaikutuksia. Toisaalta 30 tai useamman tunnin työskentelevillä tuntemus nousi jälleen. (Strayhorn, 2019, s.144.) Lähteenojan ja Pirttilä-Backmanin (2005) henkilökuntahaastatteluissa monet laitokset näkivät kaikista hedelmällisemmäksi keinoksi integroida opiskelijoita akateemiseen yhteisöön luomalla opiskelijoille enemmän mahdollisuuksia osallistua tehtäviin tutkimuksiin. PSOCin mallin mukaan yhteisöllisyyden

muodostumiselle tärkeää on, että yhteisön jäsen kokee voivansa vaikuttaa yhteisön asioihin. Yliopistossa tätä voidaan edistää esimerkiksi varmistamalla opiskelijoiden edustus yliopistohallinnossa kaikilla päätätätasoilla.

Aalto-yliopiston AllWell-kyselyn avovastauksissa ilmeni toistuvana teemana opiskelijan kohtaaminen yksilönä. Vastaajat toivoivat yliopiston tunnistavan jokaisen opiskelijan omana itsenään eikä vain opintopisteiden suorittajana tai kurssiputken läpikäyjänä. (Laiho, 2018.) Jensen ja Jetten selvittivät tutkimuksessaan, onko opiskelijoiden kokemus ihmisten välisestä tunnustamisesta yliopistoissa sidoksissa akateemisen ja asiantuntijaidentiteetin luonnissa. Tunnustamista voi ilmetä, kun tunnustaja (1) tunnistaa opiskelijassa valmiina olevia ominaisuuksia ja ruokkii niitä (2) vahvistaa niitä ominaisuuksia, joista opiskelija on kyllä tietoinen, mutta ei vielä ole sisäistänyt niitä itselleen (3) tunnistaa opiskelijassa uusia piirteitä ja tarjoaa uudenlaista identiteettiä opiskelijalle. Tutkimus tehtiin laadullisena tutkimuksena 26 tanskalaisen ja 11 australialaisen yliopiston opiskelijoiden joukossa. Haastattelujen havaintona oli, että opiskelijat oppivat keitä he ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tunnustamisen kautta. Tutkimus osoitti, että tunnustamisen muoto ei vaikuttanut ainoastaan opiskelijoiden mahdollisuuksiin vahvistaa akateemista identiteettiä vaan myös heidän mahdollisuuksiinsa luoda muita identiteettejä ja erityisesti asiantuntijaidentiteettiä. Ne, jotka ilmoittivat saavansa tällaista tunnustamista kuukausittain, esittivät selkeästi asiantuntijaidentiteettiä. (Jensen & Jetten, 2018.)

AllWell?-kyselyn pohjalta opiskelijat kokivat, että yhteisöllisyyttä voisi edistää opetuksessa keskustelutilanteiden lisäämisellä, tarpeeksi pienillä ryhmäkoilla ja sillä, että opettajat osoittaisivat olevansa kiinnostuneista opiskelijoista (Laiho, 2018). Helsingin yliopiston kehittämishankkeessa tähän pyrittiin hyödyntämällä koulutuksessa runsaasti yhteistoiminnallista pienryhmätyöskentelyä ja vaihtelevia ryhmäkoonpanoja (Repo, 2010, s.190). Yhteistoiminnallisen oppimisen keskeinen periaate on, että ryhmän jäsenten välille luodaan positiivinen keskinäisriippuvuus (Johnson & Johnson, 2002). Tutkimuksen empiirinen aineisto antaa tukea hankkeen työlle siitä, että vaihtuvien pienryhmien käyttö helpottaa osallistujien tutustumista toisiinsa ja siten tukea vertaissuhteiden muodostumista, mikä on merkittävässä asemassa yliopistoyhteisöön liittymisen kannalta. Opettajia tarvitsee kuitenkin tukea, jotta heillä olisi valmiuksia yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Yhteistoiminnallisten työtapojen kokemuksellinen oppiminen yhdistettynä käytetyn menetelmän pedagogiseen reflektioon näyttää edistävän tällaista työtapojen omaksumista. (Repo, 2010, s.190-192.)

5.3 Opiskelijatoiminta

Perinteinen opiskelijoiden tapa kiinnittyä yliopistoon on osallistua opiskelijoiden itse järjestämään toimintaan. Opiskelijakulttuurin voi määritellä monien alakulttuurien kokonaisuudeksi, jota ensisijaisesti opiskelijat välittävät ja tuottavat toisilleen ja joka liittyy

opiskelijoiden elämismailmaan. Näitä alakulttuureja yhdistäviä piirteitä ovat suhde opiskeluun, oppilaitokseen ja identifioituminen opiskelijaidentiteettiin. (Maeda, 2017, s.12.) PSOC-tutkimussuunnan näkökannalta tällaiset yhteisöt ovat omiaan luomaan yhteisöllisyyttä, sillä opiskelijakulttuuri muodostuu erilaisten symbolien, rituaalien, seremonioiden ja juhlien ympärille ja auttaa asettamaan rajoja yhteisöön kuulumiselle (McMillan, 1986). Maeda (2017) selvitti tutkielmassaan, kuinka opiskelijakulttuurin perinteet muodostuvat ja mikä merkitys niillä on Aalto-yliopiston opiskelijatoiminnassa. Tutkimus teetettiin Aallon opiskelijoilta niin avovastauslomakkeella (76 vastaajaa) kuin haastatteluina (19 haastateltua) kerätyillä tiedoilla. Kun niin lomakevastaajilta kuin haastateltavilta kysyttiin ”Mitä opiskelija perinteet merkitsevät sinulle?”, eniten nousivat esille yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus. Tutkielmassa perinteiden ja yhteisöllisyyden nähdään ruokkivan toinen toistaan, ja yhteisöllisyys esitetään myös opiskelijatoimintaan kuuluvaksi perinteeksi. Oman ryhmäidentiteetin muodostamisesta puhuttiin suhteissa muihin ryhmiin esimerkiksi silloin, kun vastaajat nostivat esille leikkimieliset ”rakas vihollinen”-asetelmat kiltojen välillä. Myös opiskelijakulttuurin sitoutuminen paikkaan tai tilaan (esim. kampus, opiskelijakylä ja järjestötila) koettiin edistävän yhteenkuuluvuutta (vrt. luku 4.2). (Maeda, 2017, s. 22-25.)

Opiskelijatoimintaan osallistumisen ja yhteenkuuluvuuden yliopistoon välillä on tutkittuja positiivisia yhteyksiä. Amerikkalaisessa yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa laadullisesti kerättyjä tietoja analysoitiin osallistumiskokemusten merkityksen purkamiseksi. Tuloksissa esimerkiksi osallistuminen kampuksen urheiluun liittyviin aktiviteetteihin korreloi positiivisesti yhteenkuuluvuuteen yliopiston kanssa. Toisin sanoen opiskelijat, jotka omistivat aikaa ja energiaa "kampuksen virkistysmahdollisuuksien" käyttämiseen tai "joukkueurheilun" pelaamiseen, tunsivat myös voimakkaampaa yhteisöllisyyttä yliopistoon kuin heidän ikäisensä, jotka ilmoittivat vähemmän osallistuneensa tällaiseen toimintaan. (Strayhorn, 2019, s.139-145.) Vastaavasti Suomessa tutkimussäätiö Otuksen vuoden 2012 aikana Opiskelijabarometriin Aallon ja Helsingin yliopistosta kerätyn 1852 vastaajan datasta koostetun Mitä järjestötoiminnasta seuraa -selvityksen mukaan järjestöaktiivisuus kulkee vahvasti käsi kädessä opiskelijoiden sosiaalisen integroituneisuuden kokemuksen kanssa. Yhteenkuuluvuuden tunnetta (”Missä määrin koet olevasi osa oman oppiaineesi opiskelijayhteisöä?”) mitattiin 7-portaisella asteikolla (erittäin paljon - ei ollenkaan). Järjestöaktiivisuuden ja sosiaalisen integroituneisuuden tunteen välinen yhteys on tutkimuksessa erittäin vahva: molemmissa yliopistoissa noin puolet paljon tai sitä enemmän opiskelijayhteisöön kuuluvista on myös erittäin aktiivisesti mukana järjestötoiminnassa. Opiskelijat, jotka ovat vähemmän tekemisissä oman alan opiskelijoiden kanssa, ovat silti yleisimmin edes jossain määrin mukana toiminnassa. (Saari, 2013.)

Ansalan, Uusautin ja Määtän (2016) tutkimuksessa selvitettiin, mitkä ovat yliopiston opiskelija-aktiivien osallistumisen motiivit opiskelijoiden aktivismissa heidän omien käsitysten mukaan. Tutkimuksessa käytettiin narratiivista tutkimusmenetelmää, jonka avulla tutkijat saattoivat rakentaa omia kertomuksia ja tarinoita ja tulkita omia kokemuksiaan

järjestötoiminnasta. Aineisto kerättiin 43 kaikista Suomen yliopistoista kerätyiltä opiskelija-aktiivien esseistä, joiden aiheena tiedot analysoitiin käyttämällä kertomusten analyysiä. Opiskelijoiden aktivismiin osallistumisen motiiveja voitaisiin tulosten mukaan luokitella viiteen luokkaan: sosiaaliset motiivit, osallistumishalu ja vaikutusvalta, kokemuksen arvostaminen, saatavat hyödyt, aktivismi elämäntapana ja sattuma. Sosiaalisia motiiveja oli ystävyysuhteiden tekeminen, ystävien suositusten seuraaminen ja opiskelijoiden toimintaan osallistuminen yhdessä ystävien kanssa sekä omien esikuvien seuraaminen. Osallistumishalulla opiskelijat tarkoittivat halua kerätä kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Hyötynäkökulmana nähtiin mahdollisuus kerätä ammatillisia tai muita hyödyllisiä taitoja. Osalle haastateltavista opiskelija-aktiivisuudesta oli taas tullut elämäntapa. Ansalan ym. tutkimuksen vahvimpana päätelmänä on ystävyysuhteiden merkitys opiskelijatoimintaan osallistumisen motivaattorina. Tämä nähdään merkittävimpana keinona edistää opiskelijatoimintaa. Yliopiston hallinnon ja opetushenkilöstön on ymmärrettävä ja tunnustettava opiskelijaaktiiviteetin merkitys laajalti sekä tuettava opiskelijajärjestöjen työtä. Tämä voidaan konkreettisesti tehdä esimerkiksi antamalla opintopisteitä opiskelijoiden aktiivisuudesta opiskelijatoiminnassa. (em.)

Amerikkalaisessa tutkimuksessa haastattelujen osanottajista saadut tiedot osoittivat, että opiskelijatoimintaan osallistuminen tuo yhteenkuuluvuutta oppilaitosta kohtaan, kun se yhdistää yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja arvoja omaavia opiskelijoita, tutustuttaa opiskelijoita kampusympäristön toimintaan, vahvistaa opiskelijoiden identiteettiä osana yliopistoon kuulumista ja luo tunnetta siitä, että opiskelijalla on merkitystä ja muut ovat riippuvaisia hänestä. (Strayhorn, 2019, s.146-148.) Opiskelijajärjestöjen yhteisöllisyyden edistämisestä ei ole varsinaista tutkimusta, mutta Nyyti ry on teettänyt esikartoituksen, jossa haastateltiin kuuden eri Helsingissä toimivan opiskelijajärjestön aktiiveja ja jäseniä. Toimivaa yhteisöllisyyttä ilmeni tiiviissä järjestöissä. Yhteisöllisyyden nähdään kartoituksessa edistyvän aktiivien ja jäsenistöjen aidon molemminpuolisen vuorovaikutuksen edistämisellä. Tällaisesta esimerkkinä on virkailijatoiminnan ja joustavan osallistumisen kehittäminen. (Mäki-Tarkka, 2001.) Hughey ym. (1999) ajatuksia mukaillen opiskelijajärjestöjen tulisi myös suuntautua ulospäin niin muiden järjestöjen kuin yliopiston henkilökunnan suuntaan.

5.4 Yhdenvertaisuus

Terrel Strayhorn määrittelee, että yhteisöllisyys ei tarkoita sopeutumista yhteisöön, vaan jäsenen hyväksymistä, aitoutta ja yhteisön löytämistä todellisena itsenään (Strayhorn, 2019, s. 36). Tämä sopii myös McMillanin ja Chavisin (1986) ajatuksiin, sillä heidän mukaansa yhteisöllisyyteen kuuluu mahdollisuus toteuttaa itseään yhteisössä. Hughey ym. (1999) esittävät, että organisaatioprosessit, jotka huomioivat tehokkaasti jäsentensä kiinnostusten kohteiden ja taustojen monimuotoisuuden, edistävät yhteisöllisyyttä. Ratkaisevaa on heistä se, kuinka yhteisöorganisaatiot onnistuvat laajentamaan niin ulkoisia rajojaan kuin kaventamaan sisäisiä eroja. Tätä tukee esimerkiksi Aalto-yliopiston AllWell-kyselyn

kvalitatiivinen data, jossa yliopiston toivottiin viestivän ottavansa vakavasti yhdenvertaisuuden kysymykset. Vastaaajien kokemuksen mukaan yhdenvertaisuudesta, syrjinnän ja häirinnän ehkäisystä puhuminen edistää tunnetta siitä, että kaikki opiskelijat ovat tervetulleita yliopistoon eri taustoistaan huolimatta. (Laiho, 2018.)

Yhteisön jäsenen on hankala kokea yhteenkuuluvuutta, jos hänellä ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua yhteisön toimintaan. Opiskelijoiden yhdenvertaisuudessa on kyse tosiallisesta tasa-arvosta, jossa huomioidaan heidän erilaiset lähtökohtansa niin opetukseen kuin opiskelijatoimintaan osallistumiselle. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat opiskelijat voivat joutua käyttämään enemmän resursseja mahdollistaakseen tiedon saamisen ja oman toimimisen yliopistoyhteisössä (Strayhorn, 2019, s.17). Tällaisia erityistarpeisia opiskelijoita ovat esimerkiksi perheelliset (Jauhiainen ym., 2009), vammaiset (Niemelä, 2007) ja kansainväliset opiskelijat (Niemelä, 2008).

Opiskelijat tulevat myös erilaisista sosioekonomisista taustoista. Opiskelijat voivat erota toisistaan kotoa saadun kulttuurisen pääoman perusteella, joka vaikuttaa opiskeluympäristön tulkitsemiseen ja toimintamallien omaksumiseen. Erot kulttuurisessa pääomassa voivat näkyä erityisesti, jos alalla on tyypillisesti paljon piilotietoa. (Lähteenoja, 2010, s.103.) Jensen ja Jetten (2015) tutkivat Tanskassa ja Australiassa teetetyissä puolistrukturoiduissa haastatteluissa, kuinka erot opiskelijoiden sosiaalisessa pääomassa vaikuttavat akateemisen ja asiantuntijaidentiteetin muodostumiseen. Tutkimuksen mukaan alemman sosioekonomisen taustan omaavien opiskelijoiden oli todennäköisempää tehdä sisäisiä attribuutioselityksiä, kun taas korkeamman taustan omaavat opiskelijat antoivat todennäköisemmin ulkoisia selityksiä asiantuntijaidentiteetin kehittämisen epäonnistumiselle.

Opiskelijoilla on useita poikkileikkaavia sosiaalisia identiteettejä, jotka vaikuttavat heidän yhteisöllisyytensä muodostumiseen. Tämä prosessina ei toteudu kaikilla tasa-arvoisesti. (Strayhorn, 2019, s.36.) Esimerkiksi luvussa 3.2 esitetyssä tutkimuksessa vähemmistöstatuksiset opiskelijat kokivat keskimääräisesti vähemmän identifioitumista yliopistoon (Cameron, 1999). Tähän viittaa myös Strayhornin tummaihoisille seksuaalivähemmistöihin kuuluville miespuolisille opiskelijoille yksilöhaastatteluina teetetty kvalitatiivinen tutkimus, jossa tulokset ilmensivät vähemmistöidentiteettien kokevan haasteita yhteenkuuluvuuden kokemisessa. Näiden kahden vähemmistöidentiteettien yhdistäminen koettiin haastavana. Enemmistö haastateltavista pyrki edistämään yhteenkuulumistaan yliopistoon osallistumalla etnisten opiskelijoiden järjestöihin, mutta myös Pride-tapahtumiin. Useimmat haastateltavista kertoivat kokevansa ensin yhteisöllisyyttä pienempiin yliopistoryhmiin, minkä jälkeen he myöhemmin saattoivat kokea vastaavaa opiskelijajärjestön tai kurssiluokan tasolla. (Strayhorn, 2019, s.58-68.) Yliopistotoiminnassa tulisikin tämän pohjalta miettiä, kuinka yliopistosta voisi löytyä jokaiselle opiskelijalle omanlaisensa yhteisöorganisaatio tai ryhmänsä, ja otetaanko vähemmistöidentiteettiset näissä huomioon.

6. Pohdinta

Yhteisöjen luonnetta on tutkittu monin eri menetelmin ja tieteenalojen näkökulmista, mikä osaltaan osoittaa aiheen monitulkintaisuuden ja kompleksisuuden. Monissa tilanteissa artikkeleissa puhutaan samoista ilmiöistä eri nimellä. Esimerkiksi Terrel Strayhornin tutkimuksissa puhutaan suorassa käänöksessä yhteenkuuluvuudesta (sense of belonging), mutta sen määritelmä vastaa pitkälti psykologista yhteisöllisyyttä (Strayhorn, 2019, s.2). Psykkistä hyvinvointia olisi voinut lähestyä katsauksessa myös sosiaalisen pääoman (Jensen & Jetten, 2015) ja itsemääräämisteorian (Ryan & Deci, 2000) näkökulmista. Tällainen poikkitieteellinen käsittely on etenkin näin abstraktia aihetta käsiteltäessä tarpeellista. Sosiaalipsykologinen näkökulma lisää ymmärrystä siitä, kuinka yhteisön jäsenten välinen vuorovaikutus heijastuu niin yhteisöön kuin yksilöön.

PSOC-teorian ja sosiaalisen identiteetin lähestymistavan yhdistäminen ei ollut itsestäänselvyys. Yhteisöllisyys olisi kuitenkin tullut esiteltyä hyvin suppealla tavalla ilman molempien huomioon ottamista. Esimerkiksi PSOCin ja psykologisen hyvinvoinnin välistä korrelaatiota on tutkittu paljon (esim. Davidson & Cotter, 1991; McCarthy ym., 1990) ja saatu sille myönteisiä tuloksia, mutta tämä ei vielä yksinään selitä mahdollisia kausaliteetteja. SIT avaa prosesseja siitä miten yhteisöllisyyden tukeminen edistää psyykkistä hyvinvointia, kun taas PSOC:n tutkimus sitä miten yhteisöllisyys muodostuu. Toivon, että tämä katsaus osaltaan edistää näiden sosiaalipsykologisten tutkimusnäkökulmien vuoropuhelua keskenään ja näitä yhdisteleviä tutkimuksia tehtäisiin lisää.

Tämä kirjallisuuskatsaus on keskittynyt yhteisön yhteisöllisyyttä edistäviin tekijöihin. Yhtäläillä tärkeätä on myös käsitellä niitä tekijöitä, jotka uhkaavat yhteisöllisyyttä. Yksilö saa yleisesti tietyn yhteisön jäsenyyden terveyshyötyjä tai -kuluja vain siinä määrin kuin tämä identifioituu joukkoon. Jos yhteisö välittää huonoja vaikutuksia yksilölle tai tällä ei ole ollenkaan jäsenyyttä, voi sosiaalisen identiteetin prosessien olettaa johtavan huonoihin terveystuloksiin. (Haslam ym., 2018, s. 17.) Luvun 3.2 kuvaajaa 1 mukaillen kehä voi kiertää myös toiseen suuntaan; sosiaalisen identiteetin ongelmat johtavat yksinäisyyteen, ulkopuolisoitumiseen, anomiaan ja turhautumiseen ja siten lisää ihmisen haavoittuvuutta psyykkisille ongelmille (Jetten, 2019).

Yhteisöllisyydelle haitallisia ilmiöistä olisi tärkeää nostaa esille kiusaaminen. Esimerkiksi luvussa 5.4 esitellyssä etnisistä seksuaalivähemmistön opiskelijoista teetetyssä tutkimuksen haastatteluissa yhteisöllisyyttä vähentävistä tekijöistä nousi esille kiusaaminen ja rasismi (Strayhorn, 2019, s.63). YTHS:n selvityksen mukaan korkeakouluopiskelijoista 7,5% on kiusaamisen kohteena satunnaisesti tai usein. Opiskelijoiden välinen kiusaaminen ilmenee eniten opintoihin liittyvänä perusteettomana arvosteluna, vähättelynä tai nolaamisena, verbaalisena hyökkäämisena, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvänä pilkkaamisena tai arvosteluna sekä kaverisuhteiden vahingoittamisena. Henkilökunnan puolelta koettua kiusaamista liittyy opintoihin liittyvään perusteettomaan arvosteluun, vähättelyyn tai nolaamiseen. (Kunttu ym., 2016, s.80-81.) Huomioitavaa on myös, että rasismista Suomen yliopistoissa ei ole tehty vastaavanlaisia selvityksiä.

Tönnies on esittänyt, että Gesellschaft-yhteisöt ovat modernin yhteiskunnan tuotoksia. Hänen mukaansa moderni yhteiskunta on siis omiaan “mädäntämään” yhteyksiä ihmisten välillä. (Tönnies, 1955, s.267-269.) Nivala (2008, s.239) näkee, että toimintaympäristöjen, yhteisöihin sitoutumisen ja identiteetin perustojen yksilöllistyminen ja valinnaistuminen voi johtaa lisääntyvään irrallisuuteen. Myös yliopistoissa on kautta modernin ajan on esitetty huolta opiskelijoiden yhteenkuuluvuuden laskemisesta (Sarason, 1976, s.153). Huolena on, että yliopisto on muuttunut opiskelijoille lähinnä poluksi työuralle, elämyksiä haetaan sen ulkopuolelta ja yliopistoon suhtaudutaan välinpitämättömämmin (Ylijoki, 2003, s.38-39).

Yliopistojen yhteisöllisyyden heikkenemistä voisi helposti selittää yhteiskunnallisella ilmapiirillä, yliopistojen massoitumisella tai yksinkertaisesti sillä, että kasvokkaiset kohtaamiset eivät vain ole enää samalla lailla mahdollisia kuin ennen pienemmissä yliopistoyhteisöissä. Seymour Sarason kuitenkin huomauttaa, että yliopistot eivät ole passiivisia toimijoita yhteisöllisyyden muutoksessa. Hän esittää, että yhteenkuuluvuuden heikkenemisen mahdollisti yliopistojen kasvaminen ilman yhteisöllisyyden arvostamista, ylläpitämistä ja kehittämistä. (Sarason, 1976, s.153.) Toimintakulttuuri yliopistoissa ei välttämättä edistä yhteisöllisyyttä ja opiskelijat ovat orientoituneita kilpailulliseen ja yksilölliseen työskentelyyn (Repo, 2010, s.192). Esimerkiksi luvussa 4.3 esitetyssä tutkimuksessa opiskelijat kokivat jäävänsä ilman tunnustamista, sillä sosiaalisen

vuorovaikutuksen mahdollisuudet opettajien kanssa olivat usein rajalliset eikä koulutusympäristö ja -toiminnot kannustaneet siihen (Jensen & Jetten, 2018). Myös rakenteelliset muutokset herättävät huolia yhteisön toiminnasta. Jo Suomessa 1980-luvulla tehdyn tutkintouudistuksen yhteydessä esitettiin huolta siitä, kuinka yksilöä korostava näkökulma uhkaa jättää opiskelijat yksin ja hankaloittaa yhteisöjen toimintaa (Mäki-Tarkka, 2001, s.8). Suunta ei ole tästä muuttunut. Korkeakoulujen tehostamisen vaatimukset ovat osaltaan johtaneet opiskelijoiden välisen kilpailun lisääntymiseen. Suuremmat koulutusohjelmat ja opintoryhmät hankaloittavat tiiviin yhteisön muodostumista (vrt. Carron & Spink, 1995). Yliopistojen tarvitsee käydä yhteisön sisäistä keskustelua siitä, kuinka niidet arvot ja toiminta vastaavat yhteisönsä jäsenien tarpeita. Jatkotutkimuksen paikka olisi sille, kuinka yhteisöllisyys muodostuu ja millaisia edellytyksiä sille on näissä uusissa olosuhteissa.

Luvussa 3.1 esitellyssä tutkimuksessa päädyttiin johtopäätökseen, että yliopistojen tulisi miettiä käytäntöjään siitä, kuinka ne tukevat järjestäytyntä opiskelijatoimintaa yliopistoon yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi (Karaman & Tarim, 2018). Näkemys on myös esitellyn kirjallisuuden valossa kannatettava, mutta ei yksiselitteinen. Jensenin ja Jettenin (2015) haastattelututkimuksen tuloksissa haastetaan näkemys siitä, ettei opetusajan ulkopuolinen toiminta välttämättä auttaisi akateemisen identiteetin muodostumisessa, sillä sitä ei ole sidottu akateemiseen kontekstiin. Ei ole myöskään itsestäänselvyys, että opiskelijajärjestöt muodostavat yhteisöllisyyttä; opiskelijat muodostavat nopeasti omia “klikkejänsä” ja opiskelijayhteisö menettää merkitystään etenkin alkuopintojen jälkeen (Mäki-Tarkka, 2001, s.60). Opiskelijajärjestöjen toiminnan haasteina ovat toimijoiden suuri vaihtuvuus, toiminnan kaavamaistuminen, sisäpiiriytyminen ja jäsenistön yhteenkokoamisen hankaluus (Mäki-Tarkka, 2002, s.44-45). Mahdollisia viitteitä järjestötoiminnan epähoukuttelevuuden syihin löytyy tutkimussäätiö Otuksen tutkimuksessa, jossa yleisimmäksi syyksi toimintaan osallistumattomuudelle kerrottiin olevan ajan riittämättömyys. Seuraavaksi yleisimpiä syitä olivat kokemus riittämättömästä tiedosta koskien järjestöjen toimintaa, järjestötoiminnan liiallisen alkoholikeskeisyyden kokemus sekä kokemus siitä, ettei mikään järjestö tarjoa kiinnostavaa toimintaa. (Saari, 2014.) Maedan (2017, s.57) mukaan kyky tunnistaa perinteistä sen keskeiset piirteet ovat opiskelijakulttuurin säilymisen elinehto, mutta myös niin mahdollisuus muokata perinteitä nykytilanteeseen sopiviksi kuin luoda kokonaan uusia. Tähän voisi auttaa yhteinen opas, joka on luotu sopimaan paikalliseen opiskelijakulttuuriin. Näistä esimerkkinä toimii yhdenvertaisuussuunnitelman tekeminen.

Yhteisön ja yhteisöllisyyden merkityksestä kuulee usein mainittavan juhlapuheissa. Toivottavasti tämän lukemisen jälkeen lukija on pysähtynyt miettimään niiden tarkoitusta sanojen takana. Yhteisöllisyys ei ole vain mieltä ylentävä ja lämmittävä tunne, vaan sillä on perustavanlaatuisia vaikutuksia yhteisön toiminnalle ja siten yksilön hyvinvoinnille. Toimiakseen näin yhteisön on kuitenkin tärkeä ymmärtää, miksi tämä on välttämätöntä. Yhteisöllisyys ei ole itsestäänselvyys, jonka voi odottaa toteutuvan yhteisössä itsestään, vaan se edellyttää jatkuvaa työtä.

Lähteet

Kansikuva: Tommi Ostrovskij

Kuvat: Kannunvalajat ry

Aalto yliopisto. (2018). AllWell?-kysely.

Aalto yliopiston ylioppilaskunta. (2018). Ylioppilaskunnan linja - Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan poliittinen linjapaperi, 2018.

Ansala, L., Uusiautti, S., & Määttä, K. (2016). What are Finnish university students' motives for participating in student activism? *International Journal of Adolescence and Youth*, 21, 150-163.

Bask, M., & Salmela-Aro, K. (2012). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, 28, 511–528.

Bauman, Z. (2001). *Community : seeking safety in an insecure world*. Cambridge: Polity.

Baumeister, R.F. & Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin* 117, 497-529.

Cameron, J. (1999). Social identity and the pursuit of possible selves: Implications for the psychological well-being of university students. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 3, 179-189.

Carron, A. & Spink, K. (1995). The Group Size-Cohesion Relationship in Minimal Groups. *Small Group Research*, 26, 86-105.

Davidson, W. & Cotter, P. (1991). The relationship between sense of community and subjective well-being: A first look. *Journal of community psychology* 19, 246-253.

Haslam, C., Jetten, J., Cruwys, T., Dingle, G. & Haslam, A. (2018). *The New Psychology of Health - Unlocking the Social Cure*. London: Routledge.

Hughey, J., Speer, P., & Peterson, A. (1999). Sense of community in community organizations: structure and evidence of validity. *Journal of Community Psychology* 27, 1, 97–113. John Wiley & Sons, Inc.

Huppert, F. (2009). Psychological Well-being: Evidence Regarding its Causes and Consequences. *Health and Well-Being*, 1, 137-164.

Jauhiainen, J., Korkeaaja, L., Lavikainen, E., Niemelä, A. & Penttilä, J. (2009). Silmäyksiä perheellisten korkeakouluopiskelijoiden tilanteeseen. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 32/2009*.

Jensen, D., & Jetten, J. (2018). Exploring interpersonal recognition as a facilitator of students' academic and professional identity formation in higher education. *European Journal of Higher Education*, 8, 168-184.

Jensen, D., & Jetten, J. (2015). Bridging and bonding interactions in higher education: social capital and students' academic and professional identity formation. *Frontiers in Psychology*, 6, 126.

Jetten, J. (2019, huhtikuu). *The Social Cure*. Esitelmä pidetty tilaisuudessa Social Research Seminar Series, Helsinki, Suomi.

Johnson, D. & Johnson, R. (2002). Yhdessä oppiminen. Teoksessa Sahlberg, P. & Sharan, S. (toim.), *Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja*. Porvoo: WSOY.

Karaman, Ö. & Tarim, B. (2018). Investigation of the Correlation between Belonging Needs of Students Attending University and Well-Being. *Universal Journal of Educational Research* 6, 781-788.

Kunttu, K., Pesonen, T., Saari, J. (2016). *Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö*. Helsinki: Arkmedia Oy.

Kujala, J. (2009). *Opiskelukykyä ja yhteisöllisyyttä. Opiskelukyvyn edistämisen suositukset yliopistoille*. Helsinki: SYL.

Laiho, S. (2018). ”Täytyy ymmärtää, ettei kukaan voi opiskella 24/7” : Opiskelijoiden näkemyksiä siitä, miten heidän hyvinvointiaan yliopistossa voi parantaa. Aalto yliopiston ylioppilaskunnan raportteja.

Long, D., & Perkins, D. (2003). Confirmatory factor analysis of the Sense of Community Index and development of a Brief SCI. *Journal of Community Psychology*, 31, 279–296.

Lähteenoja, S. (2010). *Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon : Sosiaalipsykologinen näkökulma*. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaine.

Lähteenoja, S. & Pirttilä-Backman, A.-M. (2005). Cultivation or coddling? University teachers' views on student integration. *Studies in Higher Education*, 30, 641-661.

Maeda, E. (2017). ”Tylsät ja huonot perinteet yleensä kuolevat pois” Opiskelijaperinteet Aalto-yliopiston opiskelijoiden keskuudessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.

Mannarini, T., Rochira, A. & Talò, C. (2012). How identification processes and inter-community relationships affect sense of community. *Journal of Community Psychology*, 40, 951-967.

McCarthy, M., Pretty, G. & Catano, C. (1990). Psychological Sense of Community and Student Burnout. *Journal of College Student Development*, 31, 211-216.

McMillan, D. & Chavis, D. (1986). Sense of Community: A Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6–23.

McMillan, D. (1996). Sense of Community. *Journal of Community Psychology*, 24, 315-325.

McMillan, D. (2011). Sense of community, a theory not a value: a response to Nowell and Boyd. *Journal of Community Psychology*, 39, 507-519..

Mäki-Tarkka, J. & Romunen, S. (2001). Bileitä ja sitsejä : korkeakouluopiskelijoiden ajatuksia yhteisöllisyydestä : Nyyti ry:n Yhdessä yhteisöksi -projektin esikartoitus. Helsinki: Nyyti ry.

Mäki-Tarkka, J. (2002) Yhdessä yhteisöksi -projektin loppuraportti : Nyyti ry:n Yhdessä -projektin loppuraportti. Helsinki: Nyyti ry.

Niemelä, A. (2007). "Joutuu vähän taisteleen" Tutkimus vammaisten ja kuurojen nuorten koulutuspoluista. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 29.

Niemelä, A. (2008). Kansainväliset tutkinto-opiskelijat Suomen yliopistoissa. SYL & Opiskelijoiden tutkimussäätiö Otus.

Nivala, E. (2008). Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa: kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys. Snellmaninstituutti, A-sarja. Kuopio.

Penttilä, J. (2016). Opintojen eteneminen ja opiskelukyky. Teoksessa Villa, T. (toim.). *Opiskelijabarometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin*. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 55/2016.

Peterson, N. A., Speer, P., & McMillan, D. (2008). Validation of a brief sense of community scale: Confirmation of the principal theory of sense of community. *Journal of Community Psychology*, 36, 61–73.

Poggi, G. (2000). Durkheim. Oxford: Oxford University Press.

Putnam, R. (2000). *Bowling alone : the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Raivio, K. (2000). Mistä motivaatiota opiskeluun? *Yliopisto*, 15, 5.

Repo, S. (2010). Yhteisöllisyys voimavarana yliopisto-opetuksen ja -opiskelun kehittämisessä. Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteiden laitos. *Kasvatustieteellisiä tutkimuksia* 228.

Riikonen, E. 2008. Mielenterveysongelmat. Teoksessa Rissanen, P., Kallanranta T. & Suikkanen, A. (toim.). *Kuntoutus*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 158-166.

- Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A. (toim.). 2008. 2. painos. Kuntoutus. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55, 68–78.
- Ryff, C. & Keyes, C. (1990). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 4, 719-727.
- Räisänen, M., Postareff, L., Mattsson, M. & Lindblom-Ylänne, S. (2018) Study-related exhaustion: First-year students' use of self-regulation of learning and peer learning and perceived value of peer support. *Active Learning in Higher Education*, 1–16.
- Saari, J. & Villa, T. (2016). Opiskelua ristipaineessa - Yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointivajeet, niiden kasautuminen ja yhteys psyykkiseen oireiluun. Teoksessa Kunttu, K., Pesonen, T., Saari, J. (2016). Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Helsinki: Arkmedia Oy.
- Saari, J. (2014). Opiskelijajärjestötoiminnan ulkopuolelle jättäytymisen syitä. Helsingin yliopiston opiskelijoiden keväällä 2013 kerätyt mielipiteet. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus työpapereita 1/2014.
- Saari, J. (2013). Mitä järjestötoiminnasta seuraa? Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston opiskelijoiden kokemuksia järjestötoiminnasta opiskelijabarometrin aineistossa. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 43/2013.
- Sahlberg, P. & Sharan, S. (toim.) (2002). Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY.
- Salmela-Aro, K. & Read, S. (2017). Study engagement and burnout profiles among Finnish higher education students. *Burnout Research* 7, 21–28.
- Salmela-Aro, K., & Upadyaya, K. (2014). School burnout and engagement in the context of demands-resources model. *British Journal of Educational Psychology*, 84, 137–151.
- Saramon, S. (1976). The psychological sense of community - Prospects for a Community Psychology. San Francisco, Washington & London: Jossey-Bass Publishers.
- Strayhorn, T. (2019). College students' sense of belonging - A key to educational success for all students. (2. uudistettu painos). New York & London: Routledge.
- Tajfel, H. (toim.). (1982). Social identity and intergroup relations. New York: Cambridge University Press.
- Tajfel, H. (1981). Human Groups and Social Categories - studies in social psychology. New York: Cambridge University Press.

Turner, J. (1987). *Rediscovering the social group : a self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.

Tönnies, F. (1955). *Community and association*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Villa, T. (toim.). (2016). *Opiskelijabarometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin*. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 55/2016.

Villa, T. (2016). *Sosiaalinen hyvinvointi ja terveys*. Teoksessa Villa, T. (toim.). *Opiskelijabarometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin* (s.43-52). Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 55/2016.

Ylijoki, O.-H. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. Tampere: Vastapaino.